

Barbár vádlottak – gondolatok Móricz Zsigmond Barbárok c. novellája nyomán

Szerző: Fejesné Dr. Varga Zita

Dr. Fejesné Dr. Varga Zita

bíróági titkár Debreceni Ítéltábla; PhD hallgató, Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Barbár vádlottak – gondolatok Móricz Zsigmond Barbárok c. novellája nyomán [\[1\]](#)

Debreceni Jogi Műhely, 2016. évi (XIII. évfolyam) 3-4. szám (2016. december 31.)

„Nem a büntetéstől való félelem tartja az embereket vissza a bűn elkövetésétől, hanem az erkölcsi ösztön, melyből egy-egy szikra minden emberrel veleszületik, s mely nevelés nélkül elalszik, de nevelés által Vesta-lángra gyúl.” [\[2\]](#)

„Én... azzal töltöttem az életemet, hogy a rendkívülit kutatom az emberi lélekben, nem mintha gyönyörködnék a rosszban, hanem azért, mert az emberekben van egy sajátságos külön, beléjük nevelt érzék, hogy eltakarják lepellet, amit nem tartanak dicsőségesnek...” [\[3\]](#)

Móricz a 30-as évekbeli írásaival a civilizáció által alig érintett világ bemutatására törekedett. 1932-ben jelenik meg Móricz Zsigmond Barbárok című novellás kötete. A kötet címadó novellája már jelzi irodalmi munkásságának új fordulatát, hiszen a civilizációtól érintetlen népi világot mutatja be, hihetetlenül megdöbbentő realitással. Kós Károly „kegyetlenül véresen szép balladának nevezi Móricz novelláját”.[\[4\]](#) (A Barbárok című kötetének 9 novellájára jellemző a tömörség, párbeszédek találhatóak benne, hiányzik a korrajz, riportbeli szűkszavúság jellemzi.)

Kosztolányi Dezső a Nyugat című folyóirat 1932.5. számában a Barbárok (Móricz Zsigmond új elbeszélései) című értekezésében írja a következőt: „Egy eset ez, a véletlen szeszélyével színezve, napihír, vértől csöpögő rendőri tudósítás valamelyik lármás újságban. Ha valaki azt állítja, hogy a művész más egyebet akart megírni, mint az esetet, annak ellent kell mondanunk. Nem „korfestés” ez és nem is „erkölcsrajz”. Állásfoglalás, bírálat nélkül vetül elénk a történet, s fölötte a természet ijedelmesközönye... Csak az, ami és annyi, ami, semmivel se több.” [\[5\]](#)

Móricz a Nyugat szerkesztőjeként figyelt fel az un. dokumentum irodalomra, amelynek hatására regényírói technikája és elbeszélő technikája is egészen átalakul, új szerkezeti, nyelvi megoldásokkal próbál hatást elérni és kiváltani. Ezt a hozzáállását hűen jellemzi az alábbi történet: „Egyszer szobrász barátját, Medgyessy Ferencet egyik regényével ajándékozta meg.

Olvassa el és mondjon véleményt róla – sok a betű benne – szólt rejtélyesen Medgyessy – hát hiszen ív számra fizetik – toldotta Móricz tréfásan – akkor is az a véleményem jó az elgondolás, rossz a találás, nem szeretem a sok beszédet”. [6] Kosztolányi írta róla, hogy úgy érezte, Móricz kezében vésővé vált a toll, amikor írásai során szinte szoborként jelentek meg az alakok: „viszontláttam azokat az embereket, akikkel eddig találkozásom volt valahol a pusztán, vagy mesze-messze egy falu csendes éjszakáján.” [7]

Móricz akként nyilatkozott, hogy „*Nem akartam hivatalnok lenni, se ügyvéd, se bíró, se semmiféle jogfoglalkozású ember, csak író akartam lenni.*” [8], mégis érdeklődéssel figyelte a pereket, az ezekkel kapcsolatos híradásokat, és abból az írói szemmel tudott ihletett meríteni az élet közlésére.

Móricz a Nyugat c. folyóirat 1930-ban megjelent 3. számában Tiszazugi méregkeverők címmel írt a nagyrévi asszonyok persorozatáról. A „Nagyrévi angyalcsinálók” elnevezés több olyan nőre utal, akik többségükben egy tiszántúli kis faluban, Nagyréven éltek és 1914 és 29 között több száz embert mérgeztek meg. Bár pontos adatok nincsenek, feljegyzésekből tudhatjuk, hogy 28 gyanúsítottat állítottak bíróság elé, akikre mintegy 162 szándékos gyilkosságot tudtak rábizonyítani. 1929 és 1931 között 12 tárgyalást tartottak az ügyben. A hatóságok külön tárgyalták az ügyeket, hogy kerüljék a feltűnést. A tárgyalások végül 6 halálos ítélettel zárultak, további 8 személy kapott életfogytiglani elzárást, valamint a többiek 5-10 közötti szabadságvesztést. [9] Móricz tudósítóként 1929 végén, 1930 elején végigülte a „tiszazugi méregkeverő asszonyok persorozatát” [10], járt a gyilkosságok központi helyszínén, Nagyréven, majd írt erről a Pesti Naplónak [11], illetve a Nyugatnak. Írói szakaszának ezen folyamatára tehető a Barbárok c. novelláskötetének megírása. Ahogyan tudósított a méregkeverő asszonyok peréről, ugyanilyen híradással ír a pusztáról, a sajtóságos különös elszigetelt világról, a rideg pásztorokról, nyomorról, falusi népről úgy, hogy Móricz nem éli bele magát szereplői lelki világába. Tényszerűen ír, mégis a szavak ereje az, ami a feszültséget okozza. Higgadtan ír, miközben az olvasása közben folyamatosan érezzük a drámaiságot, az érzelmek erejét, a hitelességet, amit közvetített, hiszen „*ismert minden várost és falut és tanyát, minden urat és minden parasztot a Duna-Tisza tájon.*” [12]

„*Mi az enyém a Barbárokbán? A közlés művészete. A leleményt készen kaptam összes motívumában. Az egész mesét, s belső fordulatait, s bizonyára azt is mind nekem tulajdonítják.*” - írta Móricz egy naplóbejegyzésében. [13]

A Barbárok c. novella [14] történetének előzményeként nem véletlen, hogy egy megtörtént esetet fedezhetünk fel. Érdemes megemlíteni, hogy Móricz írásaiban többször is érintette a „betyárvilág” témáját [15], gondoljunk itt a Rózsa Sándor vagy a Betyár c. műveire. Német László írja róla, miszerint Móricz a betyárt használta arra, hogy levilágítson a legmélyebb népi sorsba: „A betyár önála is népi virtus, amely elől el van zárva fölfelé az út”. [16]

Bajdor Jánosnak és bandájának a tetteiről még újságcikkek is hírt adtak, de még novella is jelent meg róla. [17] Tamás Ferenc Alföldi zsványok című írásában [18] írja, hogy félelmetes bandák alakultak ki az egyedül kószáló futó betyárokból, akik vadállatias kegyetlenséggel 3 megyét is rettegésben tartottak. A legszervezettebb közülük a kecskeméti banda volt. A kecskemétiiek szervezeten, álarcosan működtek, az alvezérük volt Bajdor János.

Bajdor a Ráday-korszak alatt a szegedi börtönben Rózsa Sándorral együtt raboskodott, sokáig tagadta az egyik gyilkosság elkövetését. Amikor kiderült, hogy az illető nagyon babonás, a fővizsgáló bíró a nyakába kötötte azt a kötelet, amit előadása szerint a halott nyakáról szedtek le és azzal riogatta, hogy a meggyilkolt szelleme minden éjjélkor megjelenik nála, amíg a bűncselekmény elkövetését be nem ismeri. Éjjélkor a gyilkos megtört és mindent beismert, számtalan ügyben tett részletes vallomást.^[19] Bajdor János betyárról így írt védőügyvédje, Rusztireizner János: „Bajdor Jánost kora és a puszták népe úgy ismerte, mint egy hőst telve nemes irányokkal. Bomlott utána az asszony nép, pedig voltaképp a betyárok között is a legaljasabb volt, aki képes volt kenyeres cimboráját galádul elföldelni és az ágról szakadt szegény özvegynek libáját ellopni. A tárgyalás idején, mintegy 35 év körüli szép, szálás ember volt. Megnyerő, piros arcú, lenge járású, vállas és bátor tekintetű ember. Felesége csinos menyecske volt, az urát rendkívül szerette. Midőn kérdezték, hogy mint szerethette azt a rossz embert azt felelte: hogynem szerettem volna, mikor ő volt a pusztán a legszebb, legderékabb ember.”^[20] Ha megnézzük a novella alaptörténetét, tulajdonképpen felfedezhetjük benne az előbb említett valóságos eseményt.

A Barbárok című műnek a rövid témája, hogy a civilizációtól távol élő rideg pásztorok világában 2 juhász 300 birkáért megöli Bodri juhászt, a kisfiát és a juhász 3 kutyáját is. A rideg pásztorok társadalmon kívül éltek, ez a kultúra alatti babonás misztikummal átszőtt világ termelte ki azt az erkölcsöt, amellyel Veres juhász és a társa a gyilkosságot elkövetik. A puszták egy különös világ, az itt élő emberek állattartással foglalkoznak, baráti kapcsolatba szinte senkivel nincsenek. Nem a szegénység vezérli őket, hiszen mindannyin saját nyájjal rendelkeznek, hanem a vagyonszerzés. A cím egyben a mű zárószava is, ami a vizsgálóbíró szájából hangzik el, ez az ő ítélete. Az ember, aki a pusztán élt töretlen, műveletlen, barbár. Uralkodik rajta az ősi ösztön a vagyonszerzés vágya. Mit jelent maga az a szó, hogy barbárok? Kétértelmű kifejezés, mert nemcsak a rablógyilkosok barbárok, hanem az egész pásztor élet, és az a világ, amelyben felerősödhetnek a fék nélküli, gátlástalan cselekedetek, az érzelmek nélküliség, olyan emberekre utal, akik az emberi érzéseket semmibe sem veszik, az anyagi szempont az első a számukra. Ma értjük rajta az erkölcsöktől idegen embert, akit gonoszság, kegyetlenség, lelki elvadultság jellemez. Ugyanakkor mégsem mondható el ez így általánosságban, mivel Bodri juhász és családja is nehéz viszonyok között élt, szembesülve a természet törvényeivel nap, mint nap, méltatlan körülmények között, még is példa volt arra, hogy nem vészett ki belőlük az emberség.

Az, hogy Móricz egy csaknem motiválatlan barbár tettet emelt novellája középpontjába azt erősíti meg, hogy abban az időben a kultúra, a barbárság kérdése, a nép, amely „meglehetősen különleges erkölcsi felfogásban s viszonyok közt él”^[21], igen erősen foglalkoztatta. A Pesti Napló 1930. január 22-ei számában megjelent a Magyar Falu a senki szigete című írásában^[22] így fogalmaz: „Tudást kell vinni a népnek, tudást minden téren. Az anyagi élet és a lelki élet terén.” A Barbárok azt is megmutatja, mintha eltűnt volna az a hit Móriczból, hogy a kultúra felemelheti a történelem alatt élőket.^[23]

Ahogy az 1860-as években egy neves betyár mondta, azok a szavak még Móricz idejében is igazak voltak az emberekre: „Azt mondom én kéröm, a zshiványba is jobb vót a régi, mint a mai újfajta... A hajdani betyár oda mönt, ahun jutott is, maradt is. Aztán magyar vót, vitéz vót az ebadta, nem tagadta mög a mestörségit, mint a mai betyár, akirül mindönt gondol az

embör, csak azt nem, hogy rossz szándékú... Se bátorság, se őszinteség nincs benne, de levönné a feszületről is a tarisznját, a szögény embör tányérjából mög a kenyérhaját is kimarkolná...”[\[24\]](#)

A novellában kirajzolódó világ a parasztok közösségeitől elkülönülő, a falvaktól, városoktól távol élő pásztorok, juhászok világa. A 18-19. századi mezővárosi iratanyagból kiderül, hogy a helyi tanácsok feltűnően gyakran hoztak az időtájt pásztorokat korlátozó rendszabályokat. A betyárokkal rokonszenvező lehetséges bűnelkövetőként kezelték esztendőn át a pusztán élőket, ezért a hivataloknál nyilvántartásukat, folyamatos ellenőrzésüket és lehetőségeik korlátozását szorgalmazták. Ugyanakkor valamilyen módon a pásztorok maguk is erősítették a parasztoktól való elkülönülésüket és hangsúlyozták, kvázi „törvényen kívüliségeiket”, viselkedésükkel, eszközeikkel is. Egy állatlopás szimbolikus eszközként is szolgálhatott, az „igazi pásztorra avatás” feltétele volt, hogy a pásztor elment birkát lopni, majd abból megvendégelte a többieket, köztük magát azt a pásztort is, akitől a birkát ellopta.[\[25\]](#)

A Barbárok című novellában a jó és a rossz összezapásáról számolhatunk be.[\[26\]](#) Arról, hogy valamilyen módon a bűn büntetlenül soha nem maradhat, legyen az erkölcsi megvetés, társadalmi kirekesztés, a közvélemény megvetése, büntudat marcangoló érzése, vagy éppen a büntető bírói ítélet. Adott esetben az emberi elítélés, kiközösítés, a megsemmisülés érzése nagyobb súlyú lehet, mint a konkrét, jogszabályba foglalt ítélet még akkor is, ha nyilvánvaló elvárás a bűnösök ilyen módon való megbüntetése. A novella végén eljuthatunk ahhoz a gondolathoz, hogy a vizsgálóbíró által közölt szó: „*barbárok*”, tulajdonképpen az igazi büntetésnek tekinthető, már önmagában ez a vádlottak büntetése, miközben a tényleges büntetés, a 25 botütés és a kötél általi halál csak ezt követően jön.

A mű 3 fejezetből áll, mindhárom fejezet 1-1 különálló novellát alkot. Jogi szempontból akként is felfoghatjuk, hogy az egész novella egy bírói határozat, amely tényállásból, bizonyítékok értékeléséből és az ítéletből áll. Eljárásjogi szempontból elkülöníthető benne a nyomozati eljárás, valamint a tárgyalási szak.

Az 1. fejezetben: Bodri juhász kisfiával saját nyáját legelteti, távol él a falujától. Felesége 10 naponként hoz neki ételt. Váratlanul pusztabeliek érkeznek látogatóba. Rövid, szűkszavú dialógus zajlik le közöttük, amikor beesteledik, megölik a juhászt és a kisfiát is. A rézveretes szíj segítségével eltemetik őket, a sírra tüzet raknak, majd hazamennek.

Expozíció: megérkeznek a juhászok, bonyodalom: Veres juhász meg akarja kapni a szíjat, de Bodri juhász nem adja, tetőpont: a gyilkosság, megoldás: a holttestek elásása és a vacsora.

Ez felelhet meg a jogi aspektusban a tényállásnak.

A 2. fejezetben: Az asszony útnak indul, hogy férjének és gyermekének ételt vigyen. A Veres juhász bizalmába fogadja az asszonyt, becsapja és elküldi a Dunántúlra. Ősszel az asszony visszatér a falujába és tavasszal újra elindul a férje keresésére. Magával viszi a kutyáját, a kutya kiássa a férje kalapját. Ekkor dőbben rá arra, hogy a férjét és fiát megölték.

Expozíció: az asszony elindul otthonról, bonyodalom: nem találja férjét, tetőpont: megtalálja a sírt, megoldás: a szíjat Szegedre viszik.

A 3. fejezetben: Szegeden vagyunk, a vizsgálóbíró előtt, aki éppen a Veres juhászt vallatja, aki mindent tagad. Pszichikai hadviselést alkalmaz a vizsgálóbíró. A rézveres szíj látván a Veres juhász mindent beismer.

Expozíciója: a kihallgatás, a bonyodalom: Veres juhász nem ismeri be a tettét, pedig tudja, hogy fel fogják akasztani, tetőpont: meglátja a szíjat, megoldás: beismeri a tettét.

Ami a novella társadalomrajzát illeti, azt láthatjuk, hogy nincs korrajz, nem tudjuk, hogy mikor játszódik. Mégis, milyen korszakra vonatkozhatott Móricz története?

A kérdést több irányban lehet megválaszolni. Egyrészt, amennyiben csak a tartalmát, üzenetét nézzük, valójában örökérvényű mondanivalót tartalmaz, s mint ilyen, kortól, időtől függetlenül örökérvényű, vagyis kortalan. Másrészt maga a már hivatkozott Bajdor-ügy, amit Móricz ismerhetett adhat támpontot, harmadrészt, ha a novella szövegét hívjuk segítségül, bizonyos szavakból láthatjuk, hogy az örökérvényű mondanóját - az emberben benne rejlő gonoszság megtestesülését, és annak harcát az emberi tisztességgel - milyen korba helyezte el.

A novella 2. részében található két kifejezés: „pandúrok”, „csendbiztos”. A pandúrrendszer az 1867-1881 közötti időszakban működött utoljára, amikor a zsandárság megszűnt, de az országos csendőrség még nem állt fent. A közbiztonság érdekében felállított pandúrrendszer irányítói a csendbiztosok voltak. A pandúrok és a csendbiztosok hatáskörét a megyék saját igényeik szerint határozták meg. A pusztákon tevékenykedő csendbiztosoknak kellett megakadályozni a juhások közötti csereberét, és ők felügyeltek a kutakra is. Példaként említhetjük Osváth Pált, aki Bihar vármegyében volt híres csendbiztos, vagy a tiszaezlári per nyomozó csendbiztosát, Barcza Danit. A csendbiztosok vezették a betyárok üldözését is. Rózsa Sándor például 1838-ban agyonlőtte az őt makói rablásai miatt üldöző csendbiztost, így 1845-re őt megye pandúrjai üldözték. A pandúrok létszáma néhány tíz fő volt megyénként, kiképzetlenek voltak, mégis a pandúrokat a Vasárnapi Újság 1868-ban úgy jellemezte, *„mint helykén lóháton ülő becsületes, önérzetes és józan embereket. Pandúrjaink igazi válogatott testőrsége az igazságnak és közrendnek. Erőteltjes szép alakok, tekintélyesen, nem mint az utált zsandárok”*^[27] További támpont a „vizsgálóbíró” elnevezés megjelenése a novella 3. részében. Tömörkény István Betyárlegendák című művét 1898-ban adták ki Szegeden.^[28] Az ösfoglalkozásokat saját törvényeik alapján űző juhásokról, gulyásokról, csikósokról és a többnyire az ő köreiből kiszakadt törvényen kívüliekről, a betyárokról ír. Tömörkény István jó megfigyelőként ad számot a betyárok típusairól, amelynek köszönhetően egy letűnt világ hétköznapija elevenednek meg, ahol olyan emberek érték a maguk komótos életét, akik maguk szabták a maguk nyers törvényeit.^[29]

A rablóbandák szabad garázdálkodását az 1863-tól 1866-ig tartó szűk esztendőök ínsége váltotta ki, de az ország népét elnyomó idegen hatalom elleni lázadás is táplálta.

Ezzel kapcsolatban a következő kitekintést érdemes megnézni:

A Szegedi Bűnkrónika első füzetében A magyarországi rablók kiirtásának története cím alatt a következőt találhatjuk: *„Magyarország társadalmi bajai közt a legnagyobbak közé tartozik a vagyon és személy biztonságának egyes vidékeken megingattatása... A magyar alföldön,*

melynek kevésbé művelt síkjai a szabad tért, egymástól távol eső lakházai a menedéket kínálva kínálják a haramiának, - a szabadságharcra következett husz év nyomasztó viszonyai, üldözései, vérontása, ferdéségei s mulasztásai következtében az egymást követelt provisoriumok alatt nagyon elszaporodtak a haramiák....midőn az ország Dunántúli részén s az alföldön a közbiztonság, egyesek és egész bandák szentelen vakmerősége által komolyan veszélyeztetett, a felriadt közvélemény azonnal erélyes eljárást sürgetett.”[30] Az Alföldön elszaporodott rablók, tolvajok garázdálkodásai miatt Szegedre ifj. gróf Ráday Gedeon személyében királyi biztost rendeltek ki.

Ráday Gedeon 1869. januárjában kezdte meg szegedi királyi biztosi tevékenységét. Feladata a Duna-Tisza Közén és a Tiszántúl déli részén a betyárvilág felszámolása volt. Ráday szegedi vizsgálataira meglehetősen sajátos körülmények voltak jellemzőek, korlátlan ideig fogva tartották a letartóztatottakat, a börtönben rendkívüli lelki és fizikai terrornak voltak kitéve. Mindent elkövettek fogva tartójuk, hogy vallomásra bírják őket.

Ha a beismerésre „rábírás” momentumát nézzük, akkor ennek is láthatjuk megjelenését a novellában, amikor a vizsgálóbíró a következőt mondja: *„Nézzé, gazda, magának mán ügyis kész az igazság. Még ezt egyet meg kell ismernie...”* A Csendőrségi Lapok akként számol be a Ráday-korszakról, hogy a királyi biztos működésének eredménye minden várakozást felülmúlt, rövid idő múlva százakra ment az elfogott rablók száma, akik a szegedi várba kerültek. A felmerült bűnesetek később 5000 számig emelkedtek. A szegedi várnak volt vendége a hírhedt Rózsa Sándor is, ki harmadmagával volt egy cellában elhelyezve. *„Erőszakos, gonosz ember, ki még a börtönben is uralkodott társain, azokat a legcsekélyebb ok miatt kegyetlenül elverte, pedig azok is híres zsványok voltak, így: a kecskeméti Bajdor a szabadkai Renkó. Mindkettő szép, erőteljes fiatalember”*. [31] A Ráday-korszakban a vizsgálóbíró azon volt, hogy beismerésre bírja a vádlottat, hogy aztán vihesse a törvényszék elé minél hamarabb, mert az csak a bíróság előtt válhatott visszavonhatatlanná. [32] A híres betyárperekben (amelyek 1869-1872 között zajlottak) a vallatásokat Laucsik Máté, szolgabíró vezette, aki pszichológiai eszközöket is bevetett azért, hogy a beismerő vallomásokat kicsikarja, így sikerült beismerésre bírnia Bajdor Jánost Bodri Péter és fiai halála ügyében. [33] Ahogy minden ember más, nyilvánvalóan akadtak másként „gondolkodók is”. A vizsgálóbíró személyével kapcsolatban az előbbieken felhozott, a Csendőrségi Lapokban megjelent cikk a következőt írja: *„az a mély emberismerő, ki a szívek titkaiba befürkészni igyekszik, ki ismeri az emberi szenvedélyeket, az ember belsejében lakó jó és rossz indulatokat, aki tud a nép nyelvén beszélni, megszólalhatja kínzás nélkül is még az elvetemedettebb gonosztevőt is, ha ugyan meg tudja rezegetni az igazi hurt, mely a gonosztevő szívében is megvan csak szunnyad.”* [34] Talán ennek a leírásnak felel a novellában szereplő és megjelenő vizsgálóbíró személye is, valamint ezzel párhuzamba állíthatjuk azt is, hogy milyen jogon kívüli eszközökkel élhet egy bíró a tárgyalások során napjainkban is.

Vizsgálatot igényel az, hogy milyen Büntető Törvénykönyv volt hatályban a történet időpontjában, valamint a novella megírásának időpontjában, ehhez szükséges egy rövid áttekintés:

A XIX. századra Magyarországon a következő bírói szervezet alakult ki: elsőfokú bíróságokként a megyei törvényszékek, városi törvényszékek, földesúri bíróságok,

szentszékek és egyes kiváltságos területek bíróságai működtek. Felsőbb fokú bírósággént a Királyi Ítéltábla és a Király 7 személyes tábla járt el. Egyes külön bíróságok voltak a szentszékek, az egyházi nemesek bíróságai, a primás ítélőszéke, a zágrábi püspök bírósága és a királyi a magyar tudományegyetem törvényszéke. A XIX. század fordulójától már megindul egy kodifikációs fejlődési szakasz a büntetőeljáráásban. Az 1848. évi reformtörvényhozás érintette az igazságszolgáltatást is, azonban a szabadságharc bukása után 1849 és 61 között az osztrák büntető perrendtartás volt hazánkban hatályban az 1861-es Országbírói Értekezletig.^[35] 1854-ben egész Magyarország területén az 1853. július 29-én kelt osztrák büntető perrendtartást vezették be, amelynek főbb hiányosságait Herke Csongor büntetőeljárás története az első magyar bűnvádi kodifikációig a *regolamentum univarsale tükrében* című munkájában foglalta össze.^[36] Ezek szerint a felsőbb fokú Törvényszékek előtti eljárás csak alakilag tűnt vádelvűnek, a vizsgálat befejezése után tartott tárgyalás nem függött a vádló indítványától – az államügyészség nem volt a vád ura, mert sem elállással, sem más indítvánnyal nem korlátozta a bíróságot – szóbeli csak az alsóbb fokú bíróságok végtárgyalási eljárása volt – a nyilvánosság alig érvényesült – az 1853-as büntető perrendtartás nem a szabad bizonyítás rendszeren alapult, hanem kötött bizonyítási rendszert állított fel. Az 1861-es országbírói értekezleten felmerült egy új perrendtartás megalkotásának a gondolata. Az országbírói értekezlet 1861-ben megállapított Ideiglenes Törvénykezési szabályok legfontosabb rendelkezése az volt, hogy megszüntette a nemes és nem nemes elkövetők által elkövetett, a bűncselekmények elbírálása esetén fennállott eljárásbeli különbözőséget. Visszaállították a régi magyar törvényeket, a régi jog szabályai azonban hézagok voltak, ezért az osztrák büntető perrendtartás rendelkezéseivel töltötték ki. A megyei törvényszékek tagjai főként régi jogra támaszkodtak, míg a városi törvényszékek bírái és a vizsgáló bírók az 1853-as osztrák büntető perrendtartást helyezték előtérbe. Az 1867-es események nem sok változást eredményeztek. A bíróságok és a királyi ügyészségek 1872-es megszervezését követően fejlődésnek indult a büntetőeljárás. A szóbeliség egyre inkább elterjedt. Az 1872-es javaslat a szóbeli végtárgyalás rendszerét vezette, emellett biztosította a feleknek, képviselőknek a közvetlen kérdés jogát, a bizonyítási rendszer pedig a bírói mérlegelés irányába tevődött át. Fontos mérföldkő volt a büntetőeljárás fejlődésében a Csemegi kódex 1880. szeptember 1-ei hatályba lépése, amely több eljárásjogi kérdést is érintett. Ez az anyagi jogi jogszabály az 1878. évi V. törvénycikk a magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekéről és vétségekről. A szakirodalom a kodifikátora, Csemegi Károly után Csemegi - kódexnek nevezi.

A Csemegi-kódex szankciórendszerében megtalálható a halálbüntetés (20. § 1. pont). A 21. § szerint „A halálbüntetés zárt helyen, kötél által hajtatik végre.” A Csemegi-kódex XVIII. fejezet szól „Az ember élete elleni büntettek és vétségek”-ről. Ennek a fejezetnek a 278. §-a a következőt mondja ki: Aki embert előre megfontolt szándékból megöl: a gyilkosság büntetettét követi el és halállal büntetendő. A 280. § szerint Életfogytig tartó fegyházzal büntetik a szándékos emberölés: ha azt a tettes, felmenő ágbeli törvényes rokonán, házastársán, több emberen, törvénytelen gyermek saját anyján vagy törvényesítés esetében természetes atyján követte el.

A novellában megjelenik, hogy a jogszabálynak megfelelő büntetés a kötél általi halál: „*már megértett a kötél...*”

A hatályos jogszabályok megjelenése a novellában:

Az emberölés motívumai, valamint az ahhoz kapcsolódó – hatályos jogszabály szerinti - minősítő körülmények megjelenése a novellában:

A novella története maga a jogeset: egy bűncselekmény elkövetése.

A novella első részét az ítéleti tényállásnak is nevezhetjük, de tartalmazza jogi minősítést is, az emberölés elkövetését. „*Nem szólhatott többet, a két vadember ráhajtott, és egy perc alatt agyonra verték.*” [\[37\]](#)

A minősítő körülmények tisztán kirajzolódnak a novella szövegezéséből:[\[38\]](#)

előre kitervelten: „*Van neked egy szíjad? - Van. - Láttam tavaly búcsúkor, ki van verve rézzel. - Megvan. - Aztat kéne eladni. – Eladni - El. – Nem eladó... - Hát nem adod el? - Mondtam. - Ez az utolsó szavad? De már akkor a gazda ugrott is ráfele, a másik kettő meg rá. Ezír gyüttetetek?*”

nyereségvágyból: „*Mink öltük meg Bodri juhászt a 300 birkájáért meg a 2 szamaráért.*”

aljas indokból vagy célból: „*...pedig a vendég nem érdemelte a megbecsülést, mert rosszakarója volt. Hallottam múltkor is a csárdában, hogy azt mondta, hogy az ő nyája a pusztá betyárja. MÉR mond ilyet? Mikor neki módja van, hogy arra legeltessen, ahová csak szegődése engedi.*”

„Akkor miér mondta kend a csüri csárdában, hogy a Bodri juhász is ott legeltet, ahun nem kéne?” (később a novella 3. részében a vizsgálóbíró kérdése)

különös kegyetlenséggel: „*Nem szólhatott többet, a két vadember ráhajtott és egy perc alatt agyonra verték. Ott feküdt a juhász a földön és még akkor is vágtak egyet-egyet rajta*”
Vizsgáló bíró mondja: „*Mikor kentek agyon verték a bottal.*”

több ember sérelmére: a Bodri juhász és a kisleány sérelmére.

különös visszaesőként: „*...a veres juhászra lassan sereg lopás, gyilkosság igazolódott...*” tizennegyedik életévét be nem töltött személy sérelmére: „*A juhász kisleány olyan 12 esztendősi sihederke, csak egy nagy kalap, meg egy kis szűr, ennyi volt az egész gyerek, meg egy kis kíváncsiság.*” „*A kisleány ott volt mellettük, s csak nézett. Vedd le az apád szíját mondta neki a Veres ember. A gyerek halálsápadtan és az embereket szemmel tartva odament az apjához, s annak derekáról leoldotta a szíját. A gyerek a szíjat felemelte, s nézte hogy melyiknek adja oda. Csak nézett, s nem vett észre, hogy az egyik bot a levegőbe emelkedett és fején érte. Olyan sújtást kapott, hogy abba a percbe leesett, s kiadta a lelkét.*”

A novellában még megjelenik egy másik büntető tényállás is, mégpedig az állatkínzás: „*A puli meg ráugrott a Veres juhászra, s a lábába harapott. Az a botjával verte, s rúgta, míg agyon nem csaphatta.*” [\[39\]](#)

Elkövetési eszköz: a számaron vitt ásó, illetve a rézveretes szíj. „A kilincstre akasztva ott lógott a szíj rézzel kiverve.”^[40]

A rézveretes szíj mind a három részben megjelenik. Egyrészt a gyilkosság indítéka is, az eszköze, végül maga a bizonyíték, illetve a lelkiismeret szimbóluma.

Szereplők az eljárásjog szempontjából:

A Barbárok című novella szereplői, a pusztai emberei, egyszerű juhászok. Mégsem a szó pontos értelmében vett szegény emberek, erre utal az, hogy saját nyájjal rendelkeznek, a vizsgálóbíró is akként szólítja meg, hogy „gazda, a veres juhászt. A megjelenő alakok közül többnek beszélő neve van: Bodri juhász, mint bizalom és hűség, Veres juhász, mint véres, ami mocskos tettére utal. Bodri juhász és fia hallgatag, szótlan, emberséges emberek, a juhász gondoskodik a családjáról, emberség jellemzi még akkor is, ha maguk is embertelen körülmények között éltek. Veres juhász és társa érzéketlen, erkölcstelen, nincs lelkiismeretük. A feleség kitartó, hűséges, tiszta erkölcsű. A vizsgálóbíró egy indulat nélküli ember, aki ismeri a természetben élő emberek babonáit.

A novellában a terheltek Veres juhász és a társa, akik a vizsgálóbíró előtt mint a vádlottak jelennek meg. A vádlotti értelmezés, ahogy a cím is írja, azért is érdekes, mert a novella értelmezésével kapcsolatban az is levonható, hogy a vizsgálóbíró elé állított emberke nem csak a jog értelmében vádlottak, valójában az igazi vádlók mi magunk vagyunk, azok az emberek, akik elítélik ezen cselekedeteket.

Sértett: Bodri juhász és annak 12 éves kislánya.

A bíróságot vizsgálóbíró, „vizsgálóbiztos”, „vizsgáló ember” kifejezésekkel illeti Mórincz a novellában.

Életkor megjelenése: Mind a vádlottak, mind a Bodri juhász nagykorú, azonban a Bodri juhász kislánya 12 éves.

Elkövetés utáni magatartás: „Az emberek elővették a számar hátáról a kurtanyelű ásót és segítettek nekik. Ahogy a gödör megvót a kisebb juhász fogta a gyereket, beletette, de az ember mégis nagy vót – ott a szíj. Rákötötte a nyakára avval húzta bele. Mire a Hold a feljött akkora bevót kaparva a vendéglátó gazda fiastól és három kutyájával. Tüzet raktak sírra ganéból, s megsütötték a szalonnájukat, jóízűen megvacsoráztak. No e megvan, - mondta a Veres juhász – akkor ballagjunk.”

Egyes eljárási szabályok párhuzamba állítása:

A Be. 170. § (1) bekezdése értelmében a nyomozás az ügyésznek vagy a nyomozóhatóságnak hivatali hatáskörében, valamint a nyomozóhatóság tagjának hivatali minőségében tudomására jutott adatok alapján vagy feljelentésre indul meg.

A Be. 171. § (1) bekezdés a bűncselekmény miatt bárki tehet feljelentést. A feljelentés kötelező, ha annak elmulasztása bűncselekmény.

172. § (1) bekezdés a feljelentés rendszerint az ügyésznél vagy a nyomozóhatóságnál kell írásban vagy szóban megtenni.

„Az asszony meg se szállt, elindult, s ment Szögedébe. Harmadnap odaért. Ment a csendbiztoshoz, s mindent előmondott... Pandúrok mentek ki, s őt is vitték, szekéren, lovon. Felásták a sirt, leírták amit láttak. Levették a szíjat a hótt juhászról, s vissza Szögedébe.”

Be. 118. § (1) bekezdés: A terheltnek módot kell adni arra, hogy a vallomását összefüggően előadhassa ezt követően kérdések intézhetőek hozzá. A novellában kérdéseket intéz a vizsgálóbiztos a Veres juhászhoz. A Veres juhász kérdésére, miszerint „- Mit akar tőlem a tekintetes úr?” válasz: „hogy megkönnyebbüljön, eggyel több vagy kevesebb”. Veres juhász először még tagad. „Ami nem illet, nem vállalhatom”. A Be. 118. § (2) bekezdés a terhelt beismerése esetén – ha törvény eltérően nem rendelkezik – meg kell szerezni az egyéb bizonyítékokat is. *„A juhász lassan a fejéhez nyúlt, aztán visszafordult. Tekintés uram... beismerem... - Mink öltük meg Bodri juhászt a háromszáz birkájáért, meg a két szamaráért.”* A rézveretes szíj kilincsre történő akasztását nevezhetjük a tárgy felismerésre bemutatás céljából történő mozzanatnak is. Be. 329. § A bíróság a vádról ítélettel határoz, ha a vádlottat bűnösnek mondja ki vagy felmenti.

Be. 319. § Az ügydöntő határozat meghozatala előtt az utolsó szó joga a vádlottat érinti. *„A juhász lehajtotta a fejét és megrokkadtan ment ki az ajtón. – Köszönöm alássan.”*

A veres juhász utolsó szó jogán tett mondatának foghatjuk fel azt, amikor köszönetet mond. Miért is? Azért, mert a saját lelkiismerete szólal meg ezzel, hogy kimondta végre a bűnt, amit elkövetett, tudja, hogy büntetést érdemel, hogy ez a „beismerése” nagyobb büntetés, mint ami ezután következik.

Be. 330. § (1) bekezdés A bíróság a vádlottat bűnösnek mondja ki, ha megállapítja, hogy bűncselekményt követett el és büntethető.

(2) bekezdés A bűnösséget megállapító ítéletben a bíróság

a) büntetést szab ki.

A vizsgáló bíró ítélete *„Vigyétek! .....Barbárok.”*

Az ítélet kettős: a jog szerinti, valamint az emberi társadalom szerinti büntetés.

Az ítélet tárgyilagos, pontos, rövid, lényegre törő, amilyennek egy bírói határozatnak kell lennie. Mégis süt belőle az empátia az elhaltak hozzátartozójával szemben.

A bíró ugyanazokat a tájnyelvi fordulatokat használja, mint a Veres juhász, hiszen jól ismeri a puszta népét. Bizonyítja azt is, hogy a kilincse akasztja a rézveretes szíjat, s így megtöri a rablógylöket.

A novella nyelvhasználatát illetően Kosztolányi ekként írt: a „pusztai emberek alanytalan, korcs mondatai” szerepelnek benne.^[41] Ez a novellája is alapul szolgálhat arra, hogy az irodalomban a mű a jogi nyelvezetének hiánya ellenére is mennyire lehet hatásosan írni. „A nyelvi természetessége és élethűsége, főleg a cikkeiben, sokszor már egyenesen pongyola, de annyira érezteti az élet friss, meleg rögtönzését, ízeit, igaz magyar zamatát, hogy a legvájtfülűbb olvasó is azonnal...figyel ...az író mondanivalójára.”^[42]

A novellában a jog szerinti büntetés a halálbüntetés (készülődik a kötél), azonban a hatályos jogunkban, figyelemmel arra, hogy az emberölés, mint kiemelkedő tárgyi súlyú bűncselekmény több minősítő körülménnyel bír, valamint a halmazatra is (hiszen ezen kívül még több lopás, rablás, gyilkosság a terhére kerül), a büntetése tényleges életfogytig tartó büntetés.

Hatályos jogunkban a büntetőjog szankciója a veres juhász és társa „vádlottakkal” szemben a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés büntetés.

Konklúzió:

Nagy hatású mű, hiszen érzelmek, érzések, emberi bírálatok széles skáláját vonultatja fel anélkül, hogy megmagyarázná, leírná vagy indokolná azokat. Az elvetemültség elítélésén át, a borzongástól, a gyilkosoktól való belső elszigeteltségtől kezdve a sértettek és életben maradt hozzátartozójuk iránti sajnálat, empátia, átérzés magas foka jelenhet bennünk az olvasása közben, a végén azzal a megnyugvással, hogy az ilyen cselekedeteknek nem lehet helye az emberek világában, hogy amellet, hogy a jognak következményeket kell alkalmazni, igazából magunkban kell elítélni az ilyen tetteket és az ilyen, vagy hasonló cselekedeteket elkövető embereket. De nem csak a jogszabályba ütköző, a büntetőjog eszközeivel üldözendő emberi tetteket, hanem minden mást, a többi embert bántó magatartásokat, ami az erkölcsi törvényeink szerint nem megengedett, és amely cselekedetek a felgyorsult, virtuális világunkban napjainkban felerősödtek. Mi segíthet abban, hogy ne kerüljön az ember abba világba, ahol „mindenki mindenkinek a farkasa?”^[43] A kérdésre álljon itt egy idézet, amely szimbolikusan is értendő, hiszen a juhász vádlottaknak a mű végére történő, belső átalakulására és felismerésére is utalhat: „...ugyan mi jut nekem? A remény, hogy juhászok a rossz a jó előtt, s a bátorság, kiküzdeni már most a szebb jövőt...”^[44]

Summary – Barbarian defendants - thoughts aroused by the short story titled ‘Barbarians’ by Zsigmond Móricz

Zsigmond Móricz's works from the 1930s present areas barely affected by civilization; his short stories titled 'Barbarians' were published in 1932.

The short story 'Barbarian' is about 2 shepherds - in the rigid world of shepherds living away from civilization - killing shepherd Bodri, his little son and his 3 shepherd dogs, just for the benefit of taking Bodri's 300 sheeps. The short story 'Barbarians' displays the confrontation of the good and the bad, with the moral content that sin never goes unpunished - be it moral contempt, social exclusion, public contempt, gnawing guilt, or even the judgement of a criminal court.

Móricz does not exactly describe the age when his story takes place, but it may be inferred.

The shortstory is made up of 3 chapters. From a legal perspective the short story can be considered a judicial decision, which is made up of statements of facts, evidence evaluation and decision. From a procedural perspective the investigation process and the trial phase can be separated. Criminal law and criminal procedural elements in effect at the time of writing the story and presently are well recognizable.

In the story the statutory definition of two crimes can be observed: murder and cruelty to animals. The motives of the homicide as well as aggravating circumstances are clear: pre-arranged, crime against property, to the detriment of several people, repeat offender, offence against a person under fourteen years of age.

The end of the story takes us to the idea that the word communicated by the judge: "*barbarians*", can be considered as a real punishment in itself for the defendants, followed by death by hanging. The judgment is therefore twofold: punishment according to the law, as well as by human society.

---

[1] A tanulmánya a Bűn és irodalom III. – Tudományos Konferencián (Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar) elhangzott előadás szerkesztett változata.

[2] TÖRS Kálmán: Rhapsodiák az igazságszolgáltatás köréből. Szegedi Bűnkronika I. kötet, első füzet, Pest, 1870, Athenaeum nyomda, 51. letöltés: http://regi.sk-szeged.hu/dokumentumtar/doc_view/39-szegedi-bnkronika.raw?tmpl=component letöltve: 2014. 10.15.

[3] VARGHA Kálmán: Móricz Zsigmond. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1971, 198.

[4] VARGHA uo. 130.

[5] Nyugat 1935.5 szám

[6] KISS Tamás: Így élt Móricz Zsigmond. Móra Könyvkiadó, Bp., 1979, 163.

[7] KOSZTOLÁNYI Dezső: Móricz Zsigmond. Fáklya volt a kezemben - in memoriam Móricz Zsigmond, szerk., összeáll. Márkus Béla, Budapest, Nap Kiadó, 2007, 90.

[8] CSÉVE Anna: Móricz Zsigmond. Élet-kép sorozat. Elektra Kiadóház, 2006, 23.

[9] Tiszazugi méregkeverők. Wikipédia letöltés:
https://hu.wikipedia.org/wiki/Tiszazugi_m%C3%A9regkever%C5%91k,
2014.10.14.) letöltve:

[10] „Eljött Móricz Zsigmond is, hogy a szerelem és a föld parasztdramáit a főtárgyalás reflektorában tanulmányozza.” Pesti Napló 1930. 01.17. 4., tudósítás

[11] Pesti Napló 1930. 01. 22. 9.

[12] SZABÓ Lőrinc: Búcsú Móricz Zsigmondtól 1942. szeptember 6. Fáklya volt a kezemben-in memoriam Móricz Zsigmond, 67.

[13] SZILÁGYI Zsófia: Móricz Zsigmondnak novella-agya volt. letöltés:
<http://www.irodalmiszemle.bici.sk/lapszamok/2012/2012-febrrrr/1147-szilagy-i-zsofia-moricz-zsigmondnak-novella-agya-volt>, letöltve: 2014.10.14.

[14] „utolérhetetlen” jelzővel illette Szabó Lőrinc a Búcsú Móricz Zsigmondtól c. írásában. Fáklya volt a kezemben-in memoriam Móricz Zsigmond uo.

[15] Móricz betyárballadákat, betyárdalokat is gyűjtött, jól ismerte a pásztoréletet, pásztorvilágot gyűjtések során is. Móricz Zsigmond: Tragédia, Szegény emberek, Barbárok-szerkesztő, tanulmányokat író: CSÉVE Anna, Raabe Klett Kiadó,Bp.,1999, 103.

[16] NÉMETH László: Móricz Zsigmond és a betyárok. Fáklya volt a kezemben-in memoriam Móricz Zsigmond 209.

[17] Békefy Antal A másli (1887) c. novellájában eleveníti fel Bodri Péter esetét, feltehetően néphagyomány alapján, amely írást Móricz ismerhetett. Móricz Zsigmond: Tragédia, Szegény emberek, Barbárok – szerk.: Cséve Anna 106.oldal)

[18] Archívum Magyar Nemzet

[19] CSAPÓ Csaba: A szegedi „betyárperekben” ítélkező delegált bíróságok működéséről. Jogtörténeti szemle 2003/4. szám. 2.

[20] KUSTÁR Ágnes, MAKRA Szabolcs „Egy kiállítás képei” - avagy magyar betyárok Párizsban. letöltés: www.nhmus.hu/sites/default/files/tarak/embertani_tar/pdf/betvar.pdf,
letöltve: 2014.10.13.

[21] Móricz Zsigmond: A magyar falu, a senki szigete-Pesti Napló 1930. 01. 22., 9.

[22] Móricz Zsigmond: A magyar falu, a senki szigete-Pesti Napló 1930. 01. 22., 9.

[23] Szilágyi uo.

[24] Magyar Néprajz VIII. Társadalom - A BŰN ÉS BÜNTETÉS
letöltés: <http://mek.niif.hu/02100/02152/html/08/347.html8>, letöltve: 2014.10.13.

[25] Magyar Néprajz VIII. Társadalom - A BŰN ÉS BÜNTETÉS
letöltés: <http://mek.niif.hu/02100/02152/html/08/347.html8>, letöltve: 2014.10.13

[26] GÖRÖMBEI András: A Móricz-értelmezés új útjai című írásában akként fogalmaz, hogy "a baj föltárása és az öröm, az erkölcsi jó lehetőségének a megmutatása vezette írói útján." Fáklya volt a kezemben-in memoriam Móricz Zsigmond, 378.

[27] Pandúr –Wikipédia letöltés: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Pand%C3%BAr>, letöltve: 2014.10.13.

[28] <https://moly.hu/konyvek/tomorkeny-istvan-betyarlegendak> Tömörkény István: Rózsa Sándor nálunk. Bodobács Kiadó, Szentes, 2009.

[29] Betyár- Wikipédia letöltés: <https://hu.wikipedia.org/wiki/Bety%C3%A1r>, letöltve: 2014.10.14.

[30] Szegedi Bűnkronika I. kötet, első füzet, Pest, 1870, Athenaeum nyomda, 1. letöltés: http://regi.sk-szeged.hu/dokumentumtar/doc_view/39-szegedi-bnkronika.raw?tmpl=component letöltve: 2014. 10.15.

[31] Csendőrségi Lapok. A szegedi vár (Kultúrtörténeti visszapillantás) 1916 03. 10. letöltés: <http://csendor.com/konyvtar/konyvek/CsendorsegiLapok/CsL-1916%20-%20KZ/CsL%201916%2007-09sz.%20marc.pdf>, letöltve: 2014.10.13.

[32] Csapó uo.2.

[33] Cséve uo.

[34] Csendőrségi Lapok. A szegedi vár (Kultúrtörténeti visszapillantás) 1916 03. 10. letöltés: <http://csendor.com/konyvtar/konyvek/CsendorsegiLapok/CsL-1916%20-%20KZ/CsL%201916%2007-09sz.%20marc.pdf>, letöltve: 2014.10.13.

[35] JAKAB Zsolt: A magyar büntetőeljárás történeti fejlődésének főbb állomásai a Csemegi kódex megalkotásáig. 2014. Jogi Fórum publikáció letöltés: www.jogiforum.hu/publikaciok letöltve: 2014.10.15.

[36] HERKE Csongor: A *büntetőeljárás* története az első magyar bűnvádi kodifikációig a Regulamentum Universale tükrében. letöltés: www.herke.hu/tan/07ru.doc letöltve: 2014.10.15.

[37] A 2012. évi C. törvény- a Büntető Törvénykönyvről szóló tv. 4. § (1) bekezdése szerint a bűncselekmény az a szándékosan vagy – ha e törvény a gondatlan elkövetést is büntetni rendeli – gondatlanságból elkövetett cselekmény, amely veszélyes a társadalomra, és amelyre e törvény büntetés kiszabását rendeli. A Btk. 160. § (1) bekezdése értelmében aki mást megöl, büntett miatt öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

[38] A Btk. 160. § (2) bekezdés szerint a büntetés tíz évtől vagy húsz évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha az emberölést a felsorolt valamely minősítő körülmény megvalósításával követik el.

[39] A Btk. 244. § (1) bekezdése értelmében:
Aki

a) gerinces állatot indokolatlanul oly módon bántalmaz, vagy gerinces állattal szemben indokolatlanul olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) bekezdés: A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az állatkínzás

a) az állatnak különös szenvedést okoz, vagy

b) több állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza.

[40] Be. 115. § (1) bekezdés Tárgyi bizonyítási eszköz minden olyan tárgy (dolog), ami a bizonyítandó tény bizonyítására alkalmas, így különösen az, amely a bűncselekmény elkövetésének vagy a bűncselekmény elkövetésével összefüggésben az elkövető nyomait hordozza vagy a bűncselekmény elkövetése útján jött létre, amelyet a bűncselekmény elkövetéséhez eszközül használtak, vagy amelyre a bűncselekményt elkövették.

[41] KOSZTOLÁNYI Dezső: Barbárok- Nyugat 1932.5. szám

[42] Szabó Lőrinc- Fáklya volt a kezemben – in memoriam Móricz Zsigmond UO.

[43] Thomas Hobbes értekezése szerint az embert természetes állapotában az önfenntartási ösztön és kielégíthetetlen hatalmi vágya irányítja. Ezt az elképzelését a „Homo homini lupus est”- Ember embernek farkasa elvben foglalta össze.- ÉRTEKEZÉSEK KÁLLAY ISTVÁN JOGTÖRTÉNETI SZEMINÁRIUMÁBÓL, ÁLLAMTÖRTÉNETI AUCTOROK III. letöltés: www.sze.hu/~kallay/letolt/2008/hobbes.doc letöltve: 2014.10.14.

[44] Jones, Ernest Charles: A gyár rabszolgájának dala (The song of the factory slave)- fordította Szabó Magda

letöltés: [http://www.magyarulbabelben.net/works/en/Jones, Ernest Charles-1819/The song of the factory slave/hu/27366-A_gy%C3%A1r_rabszolg%C3%A1j%C3%A1nak_dala](http://www.magyarulbabelben.net/works/en/Jones,_Ernest_Charles-1819/The_song_of_the_factory_slave/hu/27366-A_gy%C3%A1r_rabszolg%C3%A1j%C3%A1nak_dala), letöltve: 2014.10.13.